

Nr 158.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen; given Stockholms slott den 28 mars 1913.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gust. Sandström.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 28 mars 1913.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström anförde följande:

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1912 avläts till riksdagen en proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen. Nämnade lagrum hade i förslaget följande lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk av sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon

till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagt är, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas av annan än målsägande.

Vid jämförelse mellan de sålunda föreslagna stadgandena och motsvarande bestämmelser i gällande lag finner man, att avvikelserna från de senare hänföra sig till 22 § 2 mom. och 24 § 1 mom. i 22 § har enligt förslaget lämnats oförändrat. I samma paragrafs 2 mom. är först att märka den förändringen, att tvångsmedlet hot, som enligt nuvarande lydelse med dess hänvisning till paragrafens 1 mom. saknar särskild begränsning, enligt förslaget inskränkts till sådant hot som omförmäles i 15 kap. 23 §, samt att det alltså skall vara fråga om hot, muntligen eller skriftligen, med misshandel eller brottslig gärning och framställt på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att det är anledning befara att hotet skall verkställas. Vidare har 22 § 2 mom., förutom en del jämkningar som icke innebära någon olikhet i sak, undergått den förändring att lagrummets straffsats blivit sänkt. Under det att hittills det i 2 mom. angivna försöket varit i fråga om straffet likställt med det i 1 mom. upptagna fullbordade brottet och kunnat straffas högst med straffarbete i två år, utgöres enligt förslaget straffskalan av böter eller fängelse. Vad åter beträffar 24 §, innefattar förslaget i vissa avseenden inskränkning men i annat avseende utvidgning av allmän åklagares åtalsrätt. Inskränkningarna bestå däri att, medan brott enligt 22 § 1 mom., då genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete, samt brott enligt 22 § 2 mom. för närvarande äro utan vidare underkastade allmänt åtal — brott enligt 1 mom. på grund av stadgande i 24 § och brott enligt 2 mom. på grund av den allmänna regeln att under allmänt åtal lyda alla brott, som ej i lag uttryckligen undantagits — skall dylikt brott enligt förslaget ej kunna åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Då sistnämnda regel för åtalsrätt jämligt förslaget skall gälla alla brott enligt 22 §, ligger häri en utvidgning av allmän åklagares åtalsrätt, i det att åtal å brott enligt 1 mom., till den del detta icke avser, att någon tvin-

gas till deltagande i arbetsinställelse eller hindras att återgå till arbetet eller övertaga erbjudet arbete, hittills icke i något fall fått äga rum utan målsägandens angivelse.

Omförmälda för nästlidet års riksdag framlagda lagförslag tillstyrktes av lagutskottet men blev icke av någondera kammaren antaget. I första kammaren, som med 73 röster avlog propositionen, avgåvos dock 71 röster för ett förslag att i enlighet med densamma högsta straffet för brott enligt 22 § 2 mom. skulle nedsättas från straffarbete i två år till fängelse. Andra kammaren åter biföll ett yrkande, som gick längre än propositionen och avsåg, att 22 och 24 §§ skulle återställas till den lydelse de haft före däri genom lagar den 9 juni 1893, den 28 maj 1897 och den 10 juli 1899 vidtagna förändringar. För detta yrkande avgåvos 138 röster, under det att 50 röster tillföll ett yrkande om avslag å propositionen. Även i andra kammaren utgjorde alltså icke något yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag föremål för den slutliga omröstningen. Förslaget vann dock mycket erkännande såväl genom direkt förordande av detsamma som ock därigenom att från den sida, vars mening fick uttryck i kammarens beslut, det medgivande lämnades åt förslaget att detta innebure viktiga förbättringar av de nuvarande bestämmelserna. Förhandlingarna i kammaren giva även vid handen att, därest förslaget av första kammaren antagits, detsamma otvivelaktigt skulle vunnit bifall jämväl av andra kammaren. I betraktande av nu anförda förhållanden torde den utgång frågan nästlidet år erhöill icke vara sådan, att man för den skull behöver uppgiva hoppet om att på den grundval förslaget angiver åstadkomma en reform av lagstiftningen i förevarande ämne. Ej heller hava de saksäl, som under förslagetets behandling i riksdagen anfördes mot detsamma, rubbat min övertygelse om att förslaget är i och för sig förtjänt av bifall och jämväl innefattar den bästa lösning av frågan, till vars genomförande nu finnes någon utsikt.

De anmärkningar, som i riksdagen gjordes mot förslaget, innehöllo i allmänhet icke några nya synpunkter på den föreliggande frågan. De flesta av dem hade framställts förut antingen inom riksdagen vid behandlingen av tidigare, genom enskilt initiativ framkomna förslag i samma riktning eller inom lagrådet vid dess granskning av förslaget. För min uppfattning om dessa anmärkningar har jag utförligt redogjort i mina yttranden till stadsrådsprotokollet dels den 29 mars 1912, då beslut fattades om att inhämta lagrådets utlåtande över förslaget, dels den 26 april samma år, då förslagetets framläggande för riksdagen beslöts. Jag skulle därför nu kunna i huvudsak nöja mig med att hänvisa till vad jag vid nämnda tillfällen anført. För att klargöra frågans läge och i någon mån

ytterligare belysa förslaget innehörd anhåller jag dock att få göra en del erinringar. Att vad jag därvid kommer att anföra till största delen utgör ett upprepande av tidigare yttranden från min sida, beror på det nyss berörda förhållandet att, sedan frågan sista gången behandlades inför Kungl. Maj:t, något i sak nytt endast i ringa utsträckning förekommit i densamma.

Mot förslaget har invänts å ena sidan, att det ger för litet, i det att de nuvarande bestämmelsernas fundamentala fel, det nämligen att de rikta sig endast mot en viss samhällsklass, icke avhjälpes genom förslaget, samt å andra sidan, att förslaget i sak, om också icke i form, går till mötes de ytterligaste strävandena på området och innebär upphävande av hela ifrågavarande lagstiftning; vad som efter de föreslagna ändringarna skulle återstå av densamma vore nämligen utan värde för det därmed avsedda ändamål.

Nu liksom förut är jag av den meningen, att det riktigaste och bästa vore, om man kunde taga steget fullt ut och i anslutning till det upprepade gånger framställda yrkande, som vid förra riksdagen bifölls av andra kammaren, bringa 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen tillbaka till det innehåll de hade före lagarna av åren 1893, 1897 och 1899. Men då jag allt fortfarande är övertygad om att ingen som helst möjlighet finnes att nu ena riksdagens kamrar om ett dylikt beslut, skulle jag anse oriktigt att för strävandet efter nämnda mål skjuta undan tanken på att snarast möjligt tillgodose behovet av sådana förändringar i nuvarande bestämmelser, att de svåraste olägenheterna av dessas tillämpning undanröjas. Om man sålunda måste gå ut ifrån att stadganden i berörda ämne, mer eller mindre förändrade, komma att fortfarande finnas, vore det i min tanke förfelat att vidtaga en lagstiftningsåtgärd uteslutande eller huvudsakligen i syfte att detta förhållande skulle mindre starkt framträda. Att, såsom föreslagits, utsträcka tillämpningen av försöksbestämmelsen i 22 § 2 mom. till hela det område för fullbordat brott, som 1 mom. i samma § omfattar, skulle säkerligen icke utöva någon avsevärd inverkan på uppfattningen om att 2 mom. innebär en klasslagstiftning. Dessutom skulle genom en generalisering av nämnda bestämmelse denna erhålla utvidgad tillämplighet även beträffande tvångsbrott, som föröväts av arbetare i sammanhang med arbetsinställelser, och att utvidga ett stadgande, som jag anser helst böra alldeles borttagas, synes mig icke tillrädligt. Oavsett de betänkligheter, som i övrigt möta mot att utsträcka gränserna för ifrågavarande försöksbrott, finner jag det nu anförda utgöra tillräcklig anledning att, då upphävande av bestämmelsen ej för närvarande står att erua, låta densamma, såsom

i Kungl. Maj:ts förslag var fallet, behålla sin omfattning i berörda hänseende.

Påståendet att de föreslagna ändringarna av lagstiftningen i ämnet i själva verket skulle beröva denna all praktisk betydelse kan jag ej anse befogat. Vad särskilt angår stadgandet i 22 § 2 mom. kommer, därigenom att i strafflagen får kvarstå en bestämmelse, som uttryckligt kriminaliserar försök att tvinga arbetsvillig till deltagande i strejk, den brottsliga karaktären hos dylik handling att framträda tydligare, än om handlingen vore straffbar endast enligt någon § i 14 kap. eller enligt 15 kap. 23 §; och därest ytterligare, såsom förslaget innebär, i 22 § 2 mom. behålles en högre strafflatitud än den, som står till förfogande enligt 14 kap. 13 § och 15 kap. 23 §, får stadgandet i 22 § 2 mom. alltjämt den innebörd, att handling, som är straffbar enligt 14 kap. 13 § eller 15 kap. 23 §, blir kvalificerad, så snart den användes i syfte att tvinga arbetsvillig till deltagande i strejk, även om den avsedda effekten icke uppnås. I det hela kan sägas att lagstiftningen fortfarande kommer att giva de arbetsvilliga samma skydd och göra dem, som önska anlita deras arbetskraft, samma gagn, som gällande föreskrifter, rätt tillämpade, kunna bereda. De handlingar, som nu utgöra föremål för straff, skola i all huvudsak även framgent kunna bestraffas, och även lika höga straff som hittills förekommit skola fortfarande kunna ådömas. Skillnaden blir egentligen blott den att, såsom senare skall närmare påvisas, tillämpningsområdet för stadgandet i 22 § 2 mom. blir tydligare avgränsat i huvudsaklig överensstämmelse med den av högsta domstolen redan nu följda praxis, och att den häktningsrätt, som nu, utan reell anledning, formellt förefinnes vid varje tvångsförsök emot arbetsvilliga, kommer att kvarstå endast för de undantagsfall, där den är av ett verkligt behov påkallad.

Förslaget upptager, i likhet med gällande lag, våld såsom medel vid försöksbrott enligt 22 § 2 mom. Då nu enligt förslaget straffskalan för försök skall vara lägre än för fullbordat brott enligt 1 mom., har detta påståtts medföra den oegentligheten att, om våld, som i och för sig innebure ett fullbordat brott enligt 1 mom., föröfvats i syfte att tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse utan att dock detta syfte förverkligats, våldet kunde komma att bedömas enligt 2 mom. och sålunda straffas lindrigare än om samma våld begåtts utan dylikt tvångssyfte; någon motsvarande oegentlighet kunde icke förekomma enligt gällande lag, som i fråga om straffbarhet likställde försöket med det fullbordade brottet. Den sålunda anmärkta oegentligheten är emellertid utesluten därigenom, att 2 mom. skall komma i tillämpning å en gärning endast då den ej är särskilt belagd med svårare straff. Utgör våldet ett fullbordat tvångsbrott

enligt 1 mom., skall alltså detta moment tillämpas, oberoende av om gärningen motsvarar vad i 2 mom. stadgas.

Ytterligare har mot förslaget anmärkts att i detsamma såsom tvångsmedel upptagits, förutom våld, endast hot med brottslig gärning men icke den fullbordade brottsliga gärningen. Om t. ex. en ärekränkning av den i 16 kap. 11 § strafflagen angivna beskaffenhet förövats i syfte att tvinga till deltagande i strejk, komme brottet att bedömas enligt sistnämnda lagrum, som stadgade högst tvåhundra kronors böter; hade däremot under liknande omständigheter endast hot om ärekränkning förekommit, fölle handlingen under stadgandet i 15 kap. 22 § med dess väsentligt högre straffskala. I den mån denna anmärkning kan vara berättigad, drabbar den lika mycket gällande lag. Ojämnheten i strafftillämpningen kan till och med bli större enligt denna än enligt vad nu föreslås, då ju förslaget avser en nedsättning av straffsatsen i 22 § 2 mom. Det anmärkta förhållandet kan alltså icke åberopas såsom något skäl för att med underkännande av förslaget behålla nuvarande bestämmelser. Att för anmärkningens undanröjande såsom försökshandling kriminalisera annat fullbordat brott än våld samt hot enligt 15 kap. 23 § torde icke kunna förordas. En sådan utvidgning av förevarande bestämmelses tillämpningsområde skulle ju stå i direkt strid mot syftet med det lagstiftningsarbete, varom nu är fråga.

Den i 22 § 2 mom. föreslagna begränsningen av hot såsom tvångsmedel till sådant hot som avses i 15 kap. 23 § åsyftar huvudsakligen att till ledning för åklagare och domare åstadkomma ett välbehövt förtydligande av området för förstnämnda lagrum tillämpning. Däremot innebär förslaget i denna del icke någon väsentlig förminskning av den räckvidd, som enligt en riktig tolkning tillkommer det nuvarande stadgandet. Fordringen på att hotet skall hava skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara att det skall verkställas, torde så gott som alltid vara uppfyllt i de fall, om vilka nu är fråga. Att genom fordringen på hotets framställande muntligen eller skriftligen sådana fall, i vilka den brottsliga avsikten tillkännagivits endast genom åtbörder, äro uteslutna synes sakna praktisk betydelse, enär vid tillfällen, då dylika åtbörder förekomma, även hotfulla yttranden givetvis fällas. Den begränsning, som mest föranlett farhågor, är att det, varmed hotas, enligt förslaget måste utgöra en brottslig gärning, under det att man velat, med en tolkning endast efter ordalydelsen, giva gällande lag den innebörd att hotet skulle kunna avse vad som helst. Genom den tillämpning högsta domstolen givit åt nuvarande bestämmelse torde emellertid vara fastslaget, att angivna tolkning icke är riktig, utan för ådömande av straff erfordras att den handling, varmed hotats, skall vara antingen brotts-

lig eller åtminstone lagstridig. Då fall, i vilka hotas med lagstridiga men ej brottsliga handlingar, torde vara ytterst sällsynta under de förhållanden, som nu åsyftas, synes även sistnämnda begränsning icke avsevärt förringa stadgandets användbarhet.

Den av de ifrågasatta förändringarna, som innebär sådan sänkning av straffskalan att straffarbete ej vidare skall ingå däri, vann, såsom jag förut nämnt, stark anslutning även inom första kammaren. Genom berörda nedsättning av straffskalan avhjälpes den svåra oegentlighet, som vidlåder gällande lag i det avseendet att straffet för försök enligt 22 § 2 mom. för närvarande är lika högt som för fullbordat brott enligt 1 mom. i samma §. Straffskalan bringas också till bättre överensstämmelse med försöksbrottets betydenhet; att en straffskala, som sträcker sig till två års straffarbete, i och för sig är alltför hög för nämnda brott torde tydligt framgå redan därav att i fall, då endast 22 § 2 mom. åberopats, högre straff än tre månaders fängelse aldrig ådömts av högsta domstolen. Den i praktiskt hänseende mest betydelsefulla verkan av berörda förändring skulle dock vara att, i och med det att straffarbete uteslötes ur latituden, rätt till häktning ej vidare komme att förefinnas annat än i de på förevarande område mera sällsynta fall, som omförmälas i 19 § 6 mom. andra stycket och 7 mom. i förordningen om strafflagens införande. Häktningsbefogenheten har vid brott av berörda slag givit anledning till synnerligen talrika och beklagliga obehöriga ingrepp i enskilda medborgares frihet, och det stöd för bibehållande av nämnda befogenhet, som man velat finna däri att densamma skulle vara till gagn för att vid strejktillfällen betrygga lugnet på arbetsplatsen, saknar tydligen allt värde, då användande av häktning i sådant syfte avgjort strider mot grunderna för lagstiftningen om häktningsrätt.

Från håll, där man erkänt det ur lagteknisk synpunkt oförsvarliga i att låta försök till tvång vara belagt med samma straff som fullbordat tvång, har man å andra sidan sökt göra gällande, att i materiellt avseende sådan handling som åsyftas i 22 § 2 mom. vore förtjänt av att hänföras under en lika hög straffskala som brott enligt samma paragrafs 1 mom. Det oriktiga i nuvarande bestämmelser låge däri, att brott enligt 2 mom. betraktades såsom försökshandling till brott enligt 1 mom.; i själva verket vore det förra brottet ett fullt självständigt brott, vars upptagande i strafflagen skett i ändamål att tillgodose ett under senare tider framkommet behov av skydd för rätten att arbeta för sig och de sina. Visserligen skulle en sådan konstruktion av berörda brott att detsamma ställdes självständigt undanröja den formella oegentlighet, som ligger i den nu stadgade likställigheten mellan försök och fullbordat brott. Men förutom det att

nämnda konstruktion förutsätter en lagändring och icke kan i formellt hänseende lända till försvar för nu gällande bestämmelser, torde förtjäna framhållas att den straffskala, som visat sig för hög så länge brottet skolat bedömas såsom försök, säkerligen skulle befinnas lida av samma fel, även sedan brottet blivit självständigt. Brottets svårhet förändras ju icke genom en ny uppställning. Den med den höga straffskalan följande häktningrätten skulle likaledes medföra samma olägenheter som förut.

Då jag nu övergår till 24 §, kommer jag till den del av förslaget, om vilken meningarna varit mest delade. Betänkligheterna hava särskilt riktat sig mot det föreslagna stadgandet att allmän åklagares åtalsrätt — då målsägande ej gjort angivelse — skall vara beroende av att brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Sälunda har detta stadgande befarats alltför mycket inskränka åklagares befogenhet att ingripa. Från annat håll har däremot framträtt farhåga, att åklagare vid tvångshandlingar av ifrågavarande slag skulle så ofta anse dylik fara föreligga, att den med stadgandet åsyftade begränsningen av hans åtalsrätt bleve utan praktiskt värde. Vidare har det föreslagna stadgandet ansetts genom sin obestämdhet ställa alltför stora anspråk på åklagarens omdömesförmåga. För min del håller jag fortfarande före, att nämnda stadgande på ett nöjaktigt sätt framhäver de synpunkter, som böra vara avgörande för frågan, huruvida åtal från det allmännas sida skall ske eller icke. Åklagaren får rätt och plikt att inskrida, då sådant påkallas av hänsyn till allmän säkerhet eller ordning, men han förklaras oberättigad att, såsom hittills icke sällan skett, på eget initiativ taga befattning med bagateller utan betydelse för det allmänna. Även om stadgandet är i viss mån obestämt, synes det därför vara att föredraga framför den nuvarande bestämmelsen med dess obegränsade åtalsrätt; och att i stället gå till motsatt ytterlighet mot gällande lag och göra angivelse till en ovillkorlig förutsättning för allmänt åtal är en lösning av frågan, som, oavsett om den i övrigt vore den bästa, torde kunna lämnas åsido på grund av omöjligheten att genomföra densamma.

Det synes icke vara erforderligt att, jämte vad jag nu anfört om innebörden av de ifrågasatta ändringarna i förevarande lagstiftning, ingå i någon närmare utveckling av skälen till att över huvud en reform av denna lagstiftning — då dess upphävande icke nu kan åstadkommas — måste anses vara av trängande behov påkallad. Jag vill endast erinra om, att nämnda lagstiftning i sitt nuvarande skick genom de densamma vidlådande bristerna, som i tillämpningen framträtt med synnerlig klarhet och skärpa, innebär en ständig fara för att, även utöver vad redan skett, förtroendet till lag och rätt skall rubbas inom stora delar av vårt folk och

split alstras mellan samhällsklasserna. Strävandena efter att åtminstone avhjälpa de svåraste felen i denna lagstiftning kunna därför enligt min mening icke få vila, innan de lett till något resultat.

På sålunda anförda skäl och under åberopande i övrigt av vad jag vid föregående tillfällen yttrat i frågan tillåter jag mig hemställa, att omförmälda förslag till lag angående ändrad lydelse av 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen, över vilket förslag lagrådet förut avgivit yttrande, måtte jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.»

I vad föredraganden sålunda hemställt instämde statsrådets övriga ledamöter;

och behagade, med bifall till denna hemställan, Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Hjalmar Nyman.